

Näkyväksi tulevia nuoria. Etsivän nuorisotyön Akku- ryhmätoiminta mielen hyvinvoinnin tukena ja ehkäisevän päihdetyön toimintamallina

Leena Kautto-Koukka ja Marjo Kolehmainen

TIIVISTELMÄ

■ Katsauksemme tarkastelee sosiaalipedagogisesti Jyväskylän kaupungin Nuorisopalveluiden etsivän nuorisotyön Akku-ryhmää. Avoin ja toiminnallinen ryhmätoiminta on kohdennettu 15–29-vuotiaille nuorille. Etsivän nuorisotyön tavoitteena on edistää sellaisten nuorten yhteiskunnallista osallisuutta, joiden opiskelu- ja työelämätaavoitteet ovat mutkistuneet tai joille nämä tavoitteet eivät ole vielä mahdollisia tai ajankohtaisia. Etsivä nuorisotyö on usein yksilökeskeistä, mikä tekee Akun toiminnasta poikkeuksellista.

Toiminnan tavoitteena on tukea nuorta selviytymään arjessaan, auttaa nuorta tulevaisuuden suunnittelussa sekä ohjata tarvittaviin palveluihin. Akku-ryhmä mahdollistaa yhteisön, joka tarjoaa psykososiaalista tukea sekä luo yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteita. Se myös vahvistaa sosiaalisia valmiuksia olemalla kasvualueesta vuorovaikutussuhteiden luomiselle. Toiminta tuo positiivisia kokemuksia arkeen ja lisää siten mielen hyvinvointia, edistää päihdeettömyyttä sekä vahvistaa päihde- ja mielenterveysongelmilta suojaavia tekijöitä.

Havaitsimme, että Akku-ryhmässä on useita sosiaalipedagogisia toimintaperiaatteita ja että sosiaalipedagogiikka on toimintaa ohjaava viitekehys. Toiminnassa on sovellettu useita ydinkäsitteitä kuten *dialogi, pedagoginen suhde, yhteisö, osallisuus, toiminnallisuus* ja *innostaminen*. Akku-toiminnan toteuttamismalli ja jäsenytmättömät käytänteet tavoitteiden seuraamisen osalta vaativat vielä kehittämistä. Vastaavan toiminnan järjestämiselle on tarvetta etsivässä nuorisotyössä.

Avainsanat: *sosiaalipedagogiikka, etsivä työ, ryhmätoiminta, ehkäisevä päihdetyö, mielen hyvinvointi*

ABSTRACT

YOUNG PEOPLE BECOMING VISIBLE. GROUP ACTIVITIES IN OUTREACH YOUTH WORK SUPPORTING MENTAL HEALTH AND SUBSTANCE USE PREVENTION

■ In this text we examine the *Akku*-group of the outreach youth work at Youth Services in city of Jyväskylä. *Akku*-group means activity-based, open group activity and it is targeted at 15-20-year-old young adults.

The objective of the outreach youth work is to promote the societal share for youngsters who have problems with finding a study or a work place. The work is often individually orientated, which makes the *Akku*-activity exceptional. The objective of the activity is to support the daily life of young adults.

Akku provides a group that gives psychosocial support, enables the sense of solidarity, participation and community, and strengthens the social readiness by giving opportunities for interaction. The activity improves mental health and promotes sobriety, and it strengthens protective factors that prevent substance abuse and mental health problems.

The results show that there are multiple social pedagogical principles in *Akku*-activities, and that social pedagogy is the leading framework of the activity. Many core concepts, such as *dialog*, *pedagogical relation*, *community*, *participation*, *activity-based method*, and *motivation*, are applied in the activities. The realization model of *Akku*-group and the unclear practices in observing the objectives still need more development work. There is demand for this kind of an activity in the outreach youth work.

Key words: *social pedagogy, outreach work, group work, preventive substance work, mental health*

Johdanto

Nuorten kyynisyys ja epäluottamus on lisääntynyt. Nuorisobarometrin 2016 (Myllyniemi 2017) mukaan Suomen 15–19 vuotiaista nuorista 83 prosenttia suhtautuu optimisesti omaan tulevaisuuteensa, mutta Suomen tulevaisuuden näkee valoisana vain 55 prosenttia nuorista. Nuoret luottavat itseensä mutta toisiin ja yhteiskuntaan eivät niinkään. Ilmiö on kytköksissä yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja taloudelliseen tilanteeseen. Nuorten tulevaisuuden toiveet eivät kuitenkaan ole juurikaan muuttuneet vuosien saatossa. Hyviä ihmissuhteita ja työpaikkaa pidetään edelleen tärkeinä. (Myllyniemi 2017, 239–240.)

Katsauksemme aihe tarttuu ajankohtaiseen huoleen. Mikä olisi lääke nuorten luottamuksen rakentamiseen toisiinsa ja yhteiskuntaan? Tarkastelemme sosiaalipedagogisesti Jyväskylän kaupungin Nuorisopalveluiden etsivän nuorisotyön ryhmämuotoista avointa toimintaa, Akku-ryhmää. Etsivä nuorisotyö asettuu joustavasti ehkäisevän ja korjaavan työn välimaastoon, ja liikkuu sosiaalityön rajapinnalla. Etsivän nuorisotyön tavoitteena on tarjota polku yhteiskuntaan niille nuorille, joiden tie opiskelu- tai työelämään on mutkainen tai joille tavoite opiskelu- tai työpaikan saamisesta ei ole vielä realistinen tai ajankohtainen. Tavallisesti etsivä nuorisotyö on usein yksilökeskeistä, minkä vuoksi ryhmälähtöinen Akku-toiminta on poikkeuksellista. Etsivä nuorisotyö on myös ehkäisevää työtä, sillä se vahvistaa päihde- ja mielenterveysongelmilta suojaavia tekijöitä.

Akku-ryhmä on toiminnallista avointa ryhmätoimintaa ja kohdentuu 15–29-vuotiaille nuorille, jotka kaipaavat tekemistä arkeen. Akku-ryhmä kokoontuu kaksi kertaa viikossa Nuorten Taidetyöpajalla. Ohjelmassa on mm. kädentaitoja, kokkausta, retkeilyä, pelejä, tutustumiskäyntejä ja liikuntaa. Ryhmää ohjaavat etsivän nuorisotyön ohjaajat, ja toiminnan sisältö suunnitellaan yhdessä nuorten kanssa. Akku-ryhmä on helposti saavutettavaa toimintaa, johon osallistumiseen ei tarvita statuksia tai sopimusta, eikä siihen tarvitse sitoutua. Toiminta on maksutonta ja nuori osallistuu siihen omien voimavarojensa mukaan. Jokainen nuori on arvokas osallistumaan sellaisena kuin on. Osallistujamäärä vaihtelee 5–20 nuoren välillä toimintakerrassa. Osallistuvilla nuorilla ei tarvitse olla etsivän nuorisotyön asiakkuutta. Tavoitteena on tukea nuoren arjen taitoja, auttaa häntä tulevaisuuden suunnittelussa sekä ohjata tarvittavien palveluiden piiriin. Akku-ryhmä tarjoaa yhteisön, joka on psykososiaalinen tuki, mahdollistaa yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteita ja vahvistaa sosiaalisia valmiuksia tarjoamalla vuorovaikutussuhteita ryhmässä. Toiminta lisää mielen hyvinvointia ja edistää päihde- ja mielenterveysongelmilta suojaavia tekijöitä arjessa.

Katsauksessa selvitämme, miten sosiaalipedagogiset periaatteet toteutuvat ryhmätoimintamallissa mielen hyvinvoinnin edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa. Keskitymme sosiaalipedagogiikan ydinkäsitteiden soveltamisen kuvaamiseen Akku-ryhmän toiminnassa. Tarkastelemamme käsitteet ovat *dialogi ja pedagoginen suhde, yhteisö, osallisuus, toiminnallisuus ja innostaminen*.

Sosiaalipedagogista Akku-ryhmän toimintaa

Tarkastelemme sosiaalipedagogiikkaa Akku-ryhmän taustateorian ja niitä käsitteitä, joiden merkitykset tunnistamme toiminnassa. Pohdimme niiden merkitystä käytännön työssä.

Sosiaalipedagogiikassa on tavoitteena tukea erityisesti heikommassa asemassa olevia kehittämään sekä omaa että yhteisönsä arkea. Osalla Akku-ryhmään osallistuvista nuorista yhteiskunnallinen subjektiivisuus, sosiaalinen identiteetti ja osallisuus yhteiskunnan jäsenenä ovat puutteellisesti kehittyneet. (Vrt. Hämäläinen 1999, 73–75.) Sosiaalipedagogisessa toiminnassa käsitellään yksilön arkea ja kykyä tulla toimeen omassa monimuotoisessa elämässään. Tavoitteena on, että ihminen oman tilanteensa tiedostamisen kautta vapautuisi passiivisesta toimenpiteiden kohteena olemisesta aktiiviseen toimintaan. Se, että ihmisen itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan, on sosiaalipedagogisten menetelmien peruserä. Toiminta lähtee aina ihmisten ja yhteisöjen omista tarpeista. Sosiaalipedagogisten interventioiden tavoitteena on parantaa, yhdessä ihmisten itsensä kanssa, yksilöiden ja ryhmien elämänlaatua. Toiminnalla pyritään aina muutokseen ja se on tavoitteellista. Sosiaalipedagogisen toiminnan metodologia perustuu aina dialogiin, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Se, että ihmiset itse osallistuvat kaikkiin toimintaprosessin vaiheisiin on tärkeä perusajatus. (Hämäläinen ja Kurki 1997, 49.)

Tapio (2014, 122–123) on todennut, että sosiaalipedagogiikka soveltuu hyvin nuorisokasvatukseen sekä nuorisotyön teoriaksi ja perustaksi. Ehkäisevä päihdetyö näyttäytyy osana nuorisokasvatusta ja etsivä nuorisotyö on yksi työmuoto nuorisotyön moninaisella kentällä. Käytännössä ehkäisevä päihdetyö ja mielenterveystyö ovat päihdekasvatusta, ja ne voivat olla myös esimerkiksi osa tunnetaitokasvatusta. Ehkäisevällä mielenterveystyöllä on rajapintoja ehkäisevän päihdetyön kanssa, jolloin puhutaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnin tukemisesta. Sosiaalipedagogiset tavoitteet nuoren osallisuuden lisäämiseksi yhteiskunnassa täysivaltaisena jäsenenä sopivat hyvin yhteen etsivän nuorisotyön ja päihdekasvatuksen kanssa. Päihteiden käyttäminen altistaa monille sosiaalisille haitoille, jotka hankaloittavat yhteisöissä ja yhteiskunnassa toimimista ja yksilön kehitystä.

Seuraavassa tarkastelemme lähemmin sosiaalipedagogiikan peruskäsitteitä (dialogi ja pedagoginen suhde, yhteisö, osallisuus, toiminnallisuus ja innostaminen) Akku-ryhmätoiminnan kautta.

Dialogi ja pedagoginen suhde

Ihmisenä oleminen on dialogia suhteessa toisiin, ja sitä kautta ihminen muuttuu objektista subjektiksi. Dialogisuus on aina yhteisöllistä. Sosiaalipedagogiset menetelmät perustuvat aina dialogiin, ja näin on myös Akussa: nuoret tulevat kuulluiksi ja suostuvat kuulemaan. Toimintaa ohjaa kaikkien osallistujien ja ohjaajien välinen kohtaaminen vertailematta, aidosti ja koko olemuksella. Toiminnassa kohtaaminen perustuu vastavuoroisuuteen, tasavertaisuuteen ja tilan antamiseen. Dialogissa nuoret ja etsivän nuorisotyön ohjaajat rakentavat yhteisesti todellisuutta, jossa kaikki ovat tasavertaisia asiantuntijoita. Tilanne vaatii arvostusta ja keskinäistä kunnioitusta, joiden edellytys on omien ajatusmallien kyseenalaistaminen – myös ohjaajat ovat oppimassa. Dialogiin liittyy olennaisesti pedagoginen suhde, jonka muodostavat kasvattaja ja kasvatettava. Suhdetta voi kuvata myös sinä–minä-suhteena. Suhdetta ei voi pakottaa, vaan se syntyy spontaanisti vuorovaikutuksessa. Ohjaajat välittävät nuoresta sellaisena kuin hän on ja suhteessa myös siihen, mitä hänestä voi tulla. Pedagogisessa suhteessa kasvattaja, etsivän nuorisotyön ohjaaja, tulkitsee taitavasti nuorta, hänen sen hetkistä tilannettaan sekä sitä, milloin nuori on valmis ottamaan enemmän vastuuta ryhmän toiminnassa ja toiminnan ulkopuolella. (Ranne 2002, 166, 139; Kurki 2002, 33.)

Ensimmäisillä kerroilla Akku-ryhmään osallistuvat nuoret voivat olla hyvin vähäsanaisia, tarkkailla toimintaa sivusta tai osallistua siihen vain osittain. Vähäisestä vuorovaikutuksesta huolimatta nuorella on kuitenkin kiinnostusta toimintaa kohtaan, koska nuori osallistuu toimintaan yhä uudestaan. Vähitellen nuori alkaa osallistua keskusteluun ryhmässä ohjaajan ja muiden nuorten kanssa. Hyvä menetelmä dialogiin ovat kortti- ja lautapelihetket, joissa nuori voi aluksi seurata peliä vain taustalla, sitten halutessaan osallistua peliin. Pelailun lomassa keskustelu yleensä alkaa luontevasti ja huomaamattaan nuori osallistuu keskusteluun, minkä kautta myös muu kommunikointi lisääntyy ja kiinnittyminen ryhmään alkaa.

Yhteisö

Dialogin lisäksi toinen kantava voima on yhteisö, joka tapauksessamme on Nuorten Taidetyöpajan yhteisö. Yhteisöön kuuluvat Akkuun kulloinkin osallistuvat nuoret, etsivän nuorisotyön ohjaajat, Taidetyöpajan henkilökunta, muut ihmiset, ympäröivät yhteisöt ja sidosryhmät. Yhteisön avulla nuorilla on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä – yhteisössä kasvatetaan, ja yhteisö kasvattaa myös uusia yhteisöjä varten. Yhteisö voidaan sosiaa-

lipedagogisesti nähdä ehkäisevänä työnä esimerkiksi sosiaalisten ongelmien osalta. Sosiaalipedagogisen ajattelumallin mukaan yhteisöllisyyden vahvistaminen tapahtuu yhteisön jäsenten vuorovaikutuksen ja konkreettisen toiminnan kautta, jossa keinoina korostuvat yhteistoiminnallisuus sekä luovuus (Hämäläinen 1999, 69–73).

Nuoret tulevat eri polkuja Akku-yhteisöön: osa on ohjautunut mukaan toimintaan etsivän nuorisotyön asiakkuuden kautta, osa tulee muiden yhteistyötahojen kuten sosiaalitoimen, TE-toimiston, mielenterveyspalveluiden tai työpajojen kautta. Jotkut nuoret ovat myös löytäneet ryhmän omatoimisesti. Useat osallistuvat nuoret kokevat Akku-ryhmän tärkeäksi yhteisöksi omassa elämässään. Kiintymystä yhteisöä kohtaan kuvaa nuorten toiminta tilanteissa, joissa Akku-ryhmä ei ole kokoontunut esimerkiksi ohjaajien koulutusten vuoksi. Kuitenkin osa nuorista on halunnut tavata toisiaan, ja he ovat kokoontuneet omatoimisesti. Muutamat Akku-ryhmän nuorista tapaavat säännöllisesti myös vapaa-ajalla ja muodostavat siten uusia yhteisöjä.

Osallisuus

Sosiaalipedagogisessa toiminnassa pidetään keskeisenä osallistumista ja osallisuutta. Osallistumiseen tarvitaan yhteisöjä, joissa nuori voi tulla nähdyksi, kuulluksi ja tunnustetuksi arvokkaana itsenään osana yhteisöä. Toiminta kannustaa osallistumaan ja on mielekästä nuorille. Se on yhteistoiminnallista, vuorovaikutuksellista ja perustuu nuorten omaan kulttuuriin. Osallisuus Akku-ryhmässä luo edellytyksiä yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Osallisuus on nuoren ja Akku-ryhmän välinen suhde, mutta se toteutuu myös nuoren ja yhteiskunnan välisessä suhteessa. Akku-ryhmä on nuorille yhteisö, jossa he tapaavat muita nuoria. He osallistuvat itse mutta samalla myös tukevat toisten osallisuutta vertaisohjaajuuden muodossa. Sitä kautta nuori kiinnittyy yhteiskunnan toimintajärjestelmiin (kuntaan), ja toteuttaa itseään yhteiskunnan jäsenenä. (Nivala & Ryyänen 2013, 28.) Osallisuus ei kehity itsekseen, vaan sen kehittyminen edellyttää etsivän nuorisotyön ohjaajilta osallisuuden edellytysten kasvatuksellista tukemista. Kohtaamisen oikea-aikaisuus on avainasemassa ohjaajan ja nuoren välisessä kanssakäymisessä ja osallisuuden edistämisessä.

Akku-ryhmä perustettiin 2010 ja sen toimintaa on kehitetty yhä enemmän nuorista lähteväksi viimeisten kolmen vuoden aikana. Akku-toiminnalla tarjotaan yhteisö nuorille, joiden sisäiset voimavarat ei riitä vielä si-

toutumaan muuhun työpajatoimintaan, kuntouttavaan työtoimintaan, työkokeiluun tai muuhun aktivoivaan toimintaan. Akku-ryhmään voivat osallistua myös työpajan päättäneet nuoret, opiskeluista sairauslomalla olevat opiskelijat tai muut arkeen aktiivista sisältöä kaipaavat nuoret. Akku-ryhmän tavoitteena on tarjota helposti saavutettavaa toimintaa, joka samalla toimii myös ”ponnahduslautana” Nuorten Taidetyöpajan muuhun pajatoimintaan.

Elämyksellisyys ja toiminnallisuus

Elämyksellisyys ja toiminnallisuus ovat ihmisessä ja erityisesti nuoressa keskeisiä ominaisuuksia. Ihminen on luontaisesti luova, ja sosiaalipedagogisessa ajattelussa tätä ruokitaan toiminnallisuudella. Olennaista on pitää menetelmän valinnassa kriteerinä itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, ja sen on lisättävä nuorten välistä vuorovaikutusta. Akussa toiminnan sosiaalipedagogisena tavoitteena on tukea nuorten kasvua subjektiuteen ja elämänhallintaan sekä aktivoida nuoria yhteiskunnalliseen toimintaan, osallistumiseen ja itsensä kehittämiseen. (Hämäläinen 1998, 159, 164.) Sosiaalipedagogisen toiminnan on oltava yhtä aikaa yhteistoiminnallista, reflektiivistä ja dialogista (Kurki 2000).

Akku-ryhmässä nuori voi osallistua toimintaan omien voimavarojen mukaan. Ryhmässä on monia toiminnallisuuden tasoja. Osallistumiseen vaikuttavat useat seikat, kuten esimerkiksi fyysinen ja henkinen hyvinvointi, jotka ovat taustalla sen hetkiseen olotilaan ja motivaatioon toimintaan osallistumiseen. Kuvaamme esimerkin kevätkukka-toimintakerrasta, jolloin toimintana oli ohjeistuksen mukaan istuttaa kukka ja koristella ruukku mieleisekseen. Yksi nuorista koristeli ruukun ja istutti siihen kukan niin kuin ohjeistettiin. Toinen nuori tyytyi istuttamaan kukan ruukuun, ja se riitti hänelle. Kolmas nuori halusi vain seurata muiden tekemistä vähän syrjemmällä tarkkaillen. Neljäs nuori jaksoi olla toiminnassa mukana vain alkuohjeistuksen verran ja lähti sen jälkeen kotiin. Viides nuori ei halunnut tehdä kukkaistutuksia, mutta halusi auttaa niitä, jotka tarvitsivat apua, ja hän myös tarjoutui keittämään kahvia tauolle.

Akku-ryhmäläisille tarjotaan elämyksiä ja toiminnallisuutta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamilla Nuotta-valmennuksilla. Ne on tarkoitettu nuorille, joilla on erityisen tuen tarve. Valmennuksilla nuorten kanssa vietetään muutama yö nuorisokeskuksessa. Ohjelmassa on monipuolisia yhteisiä aktiviteetteja. Nuorista retket ovat mieleenpainuvimpia hetkiä, joiden aikana Akku-ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne ja me-henki koe-

taan parhaiten. Retket ovat tärkeitä myös ohjaajille, koska kiireetön yhdessäolo mahdollistaa vapaamuotoiset keskustelut nuorten kanssa ja vahvistaa ohjaajan ja nuoren luottamussuhteen rakentumista.

Innostaminen

Innostamisella tuodaan nuorten arkeen eloa, motivoidaan nuorten olemassa olevia voimavaroja ja kykyjä sekä osallistumista. Akussa luodaan monipuolisia tekniikoita hyödyntäen toimintaa, jonka avulla voidaan lisätä nuorten vuorovaikutusta sekä mahdollistetaan osallisuutta vahvistavien toimintatapojen syntyminen. Toiminnan sisältö pohjautuu nuorten toiveisiin, mikä innostaa heitä osallistumaan toimintaan. Toimintaa suunnitellaan ja kehitetään säännöllisesti yhdessä nuorten kanssa. Heidän toiveensa näkyvät toiminnan sisällössä. Toiminta luo vuorovaikutussuhteita, jotka mahdollistavat yhteisön asennemuutosta: ”tämä on meidän juttu ja olemme oikeutettuja tähän!” (Kurki 2000, 44–47.) Tavoitteena on saada aikaan sosiaalista muutosta nuorten jokapäiväiseen elämään ja kulttuuriin. Akku-ryhmän toiminnassa on monia sosiokulttuurisen innostamisen piirteitä, vaikka sitä ei olekaan toteutettu tietoisesti innostamisen prosessina. Sosiokulttuurisessa innostamisessa tavoitteena on esimerkiksi olennaista, että nuoret lähtevät vapaaehtoisesti mukaan, jolloin on mahdollista tavoitella kestäväää elämälaadun muutosta. (Hämäläinen & Kurki 1997, 203–205.) Voimaantumisen on mahdollista tilanteessa, jossa osallistuminen on vapaaehtoista. Hyväksytyksi tuleminen tunne on yhteydessä voimavarojen vapautumiseen. (Siitonen 1999, 144–145.) Akussa käyvät nuoret kokevat ryhmän paikaksi, jossa jokainen saa olla oma itsensä ja jossa on hyväksyvä ilmapiiri.

Akussa nuorella on mahdollisuus omien voimavarojen mukaan osallistua toimintaan, joka on vapaaehtoista ja pohjautuu nuoren omaan motivaatioon sekä haluun osallistua toimintaan, kuten edellä kevätkukka-toiminnan kuvauksesta ilmenee. Nuorista useat kokevat, että vapaaehtoisuus ilman sitoutumispakkoa motivoi ja sitouttaa heidät paremmin kuin kontrolloiva toiminta, jossa oikeus osallistua liittyisi velvoitteeseen olla mukana säännöllisesti.

Ohjaaja kykenee huomaamaan kuinka yksittäisen nuoren voimavarat ja kyky osallistua toimintaan kasvaa. Ajan myötä nuori kykenee vastuullisempaan rooliin yhteisössä sekä toimimaan aktiivisemmin osana yhteisöä. Kun nuori kokee olevansa osa ryhmää, hän rohkenee toimia aktiivisemmin toiminnan toteuttamisessa ja organisoimisessa (esimerkiksi kahvin keittäminen, valmistelut, toisen auttaminen). Toimintaan pidemmän

aikaan osallistuneiden rooli ryhmässä kehittyi enemmän vertaisohjaajuiden suuntaan. He auttavat ja neuvovat uusia ryhmäläisiä sekä tarvittaessa ottavat vastuuta ryhmän toiminnasta.

Mielen hyvinvoinnin ja päihteettömyyden edistäminen

Tarkastelemme vielä erityisesti Akku-ryhmätoimintaa ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön tulokulmasta. Ehkäisevällä mielenterveys- ja päihdetyöllä on samoja syntymisen ja vaikuttamisen rajapintoja, ja niitä on hyvä tunnistaa monilta osin rinnakkaisina ja päällekkäisinä työalueina. Työ keskittyy hyvinvoinnin tukemiseen ja terveiden elämäntapojen edistämiseen.

Työn toteutusmuodoista Akku-ryhmässä korostuu sosiaalinen vahvistaminen ja ehkäisevä työ. Toiminta on avointa ja kaikille nuorille saatavilla olevaa. Nuorten parissa tehtävässä työssä sosiaalisen vahvistamisen tapa korostuu erityisesti. Toiminnassa ei ole välttämättä tarpeen puhua päihteistä, vaan siinä keskitytään sosiaalisiin taitoihin, itsetunnon ja nuoren oman arvomaailman rakentumisen tukemiseen. Samoin mielenterveyttä voidaan edistää puhumatta varsinaisesti mielenterveydestä tai etenkin mielenterveyden häiriöistä, mikä on Akun ohjaajilla työtöteen kirjoittamaton sääntö. Tavoitteena on kohdata nuori hyvinvoinnin kautta, ei niinkään ongelmakeskeisesti. Erityisesti tällainen työ on osa sosiaalista vahvistamista. (Normann, Odell, Tapio & Vuohelainen 2016; Tapio 2013, 18.) Osa Akku-ryhmän nuorista osallistuu toisaalla riskien ehkäisemisen tavoitteen mukaiseen toimintaan, jossa työskennellään yksilöllisesti työstäen esimerkiksi päihteisiin tai mielenterveyteen liittyviä havaittuja ongelmia.

Suojaavat tekijät ja riskitekijät

Kaikessa työn tavoitteiden toteutumisessa merkityksellistä on vaikuttamiskohteiden tiedostaminen ja valinta. Mielenterveyden edistämistä ja ehkäisevää päihdetyötä voi tarkastella jatkumona ja suhteessa suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin. Erityisesti nuoren elämässä niin ehkäisevää päihdetyötä kuin mielenterveystyötä tehdään suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin vaikuttamalla. Niin suojaavat tekijät kuin riskitekijätkin voidaan luokitella sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin. (Tapio 2013, 18–21; Erkko & Hannukkala 2013, 31–32.)

Suojaavat tekijät liittyvät yksilön sisäisiin tekijöihin, joista suurin osa on opittuja ja harjoiteltavia taitoja mutta joihin myös perintötekijöillä on omat vaikutuksensa. Yksilön suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi hyvä it-

setunto, hyväksytyksi tulemisen kokemukset, ongelmanratkaisutaidot, ristiriitojen käsittelytaidot, kehittyneet vuorovaikutustaidot ja kyky ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja purkamiseen. (Tapio 2013, 18–21; Erkko & Hannukkala 2013, 31–32.)

Akku-ryhmän toiminnassa keskitytään yksilön suojaaviin tekijöihin. Nuorille tehdyn kyselyn mukaan he kokevat saavansa Akun kautta uusia kokemuksia, mutta yhtä lailla ryhmä vahvistaa sosiaalisia kontakteja ja tilanteita sekä tukee sosiaalisten taitojen ylläpitämistä. He kokevat myös saavansa tekemistä arkeen. Tärkeäksi koetaan hyväksyvä ja kunnioittava ilmapiiiri, jota ohjaajat luovat. Nuorelle käynti Akku-ryhmässä voi olla syy jatkaa eteenpäin tai se voi olla paikka, jossa saa muutakin ajateltavaa kuin omaan arkeen liittyviä asioita. Nuori kokee saavansa myös hyvää mieltä ryhmästä sekä konkreettista apua käytännön asioissa. (Kautto-Koukka 2017.)

Ulkoiset tekijät liittyvät yhteiskunnallisiin tekijöihin. Näihin tekijöihin vaikuttaminen on yhteiskunnalliseen kehitykseen ja yhteiskunnan rakenteisiin liittyvää. Lähiyhteisöjä tukemalla voidaan tuottaa nuorelle turvallisempi kasvuympäristö ja myönteisiä malleja. Ulkoisiin suojaaviin tekijöihin kuuluvat esimerkiksi koulutusmahdollisuudet, työllisyys, sosiaalinen tuki, ruoka, myönteiset mallit, turvallinen ympäristö, toimiva yhteiskuntarakenne ja lähiyhteisön vastuullinen suhtautuminen päihteiden käyttöön. (Erkko & Hannukkala 2013, 31–32.)

Akku-ryhmään osallistuvilla on mahdollisuus ilmaiseen lounaaseen toiminnan yhteydessä. Toiminta perustuu päihteettömyyteen, mikä tarjoaa mahdollisuuden kavereiden tapaamiseen sekä mielekkääseen tekemiseen selvin päin, mitä nuoret pitävät positiivisena asiana. Nuoret kertovat, että usein ainoa paikka muiden nuoret kohtaamiseen on baari, jolloin päihteet ovat vahvasti läsnä sosiaalisissa tilanteissa. (Kautto-Koukka 2017; Preventiimi 2017.) Lisäksi Akku-ryhmään osallistuvilla nuorilla on mahdollisuus käyttää etsivän nuorisotyön muita palveluita ryhmätoiminnan aikana, kuten palveluohjausta ja kahdenkeskisiä keskusteluita.

Akku-toiminta ehkäisee mielenterveyden ja päihteiden käytön riskitekijöitä (erityisesti yksinäisyyttä ja syrjäytymistä ikäryhmästä) tarjoamalla tukea epäsuotuisan sosiaalisen kierteen, kuten keskeytyneen opiskelun, katkaisemiseksi. (Tapio 2013, 20; Erkko & Hannukkala 2013, 31–32.)

Lopuksi: näkymättömästä näkyväksi

Nuorisobarometrin tieto nuorten luottamuksen puutteesta toisiinsa ja yhteiskuntaan haastaa kehittämään toimintaa sosiaalipedagogisen toimin-

nan lähtökohdista. Sosiaalipedagogiikassa on tavoitteena ratkaista nuorten kasvuun liittyviä elämänhallinnan ja yhteiskuntaan integroitumisen ristiriitoja. Käytännössä nuorille tulisi edelleen järjestää toimintaa, joka tukee heidän itsetuntoaan, jotta he kykenisivät jatkossa ottamaan vastuuta tekemisistään ja tekemään sen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Positiiviset ryhmäkokemukset ovat suojaavia kokemuksia. Ryhmätoiminta on alusta, ja ryhmä mahdollistaa kasvatuksellisten ja nuorten kehitykseen kytkeytyvien elementtien rakentumisen.

Akku-ryhmän antamat positiiviset merkitykset ovat kannustavia. (Kautto-Koukka, 2017.) Voimme todeta, että ryhmälähtöisille sosiaalipedagogisille ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön mallien kehittämistyölle ja sen edelleen jatkamiselle on perusteita etsivässä nuorisotyössä. Myös sosiaalihuoltolaki ja vaade sosiaalisesta kuntoutuksesta haastavat sosiaalityötä ja etsivää nuorisotyötä tiivistämään yhteistyötä. Yhdeksi yhteistyön muodoksi on nähty ryhmätoiminta. (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 31–32.)

Kerromme esimerkkinä toimintaan osallistuneen nuoren naisen tarinan, jossa Akku-toiminta nousee keskiöön siinä, miten näkymättömästä nuoresta tuli näkyvä. Akku-ryhmään tuli nuori nainen, joka lähtötilanteessa oli vailla peruskoulun päättötodistusta ja hänen ainoa tukiverkostonsa oli oma äiti. Hänellä ei ollut rohkeutta mennä virastoihin kuten TE-toimistoon, koska hän tunsu niissä tulleensa lytätyn puuttuvan päättötodistuksen vuoksi. Hän koki, että Akku-ryhmä oli ainoa toiminta, johon hän pystyi osallistumaan. Hän myös luultavasti koki, että ei voisi osallistua mihinkään muuhun toimintaan vielä pitkään aikaan – tai jopa koskaan. Nuori kävi viikoittain Akku-ryhmässä ja hiljalleen keskustelujen kautta luottamus etsivän nuorisotyön ohjaajaan alkoi syntyä. He alkoivat yhdessä miettiä nuoren tulevaisuutta. Hänen elämäänsä rakennettiin pala palalta etsivän työn asiakkuudessa. Akku-ryhmästä tuli nuoren elämässä merkityksellinen yhteisö: ryhmä tarjosi hänelle säännöllistä mielekästä toimintaa ja hän löysi ryhmästä ystäviä, joita hänellä ei aikaisemmin ollut ollut. Vähitellen tulevaisuuden suunnitelmat alkoivat hahmottua. Ensimmäisenä suurena askeleena oli kuntouttavan työtoiminnan aloittaminen Nuorten Taidetyöpajalla. Nuorelle sitoutuminen työllisyyttä edistävään toimenpiteeseen oli suuri ja onnistunut askel. Nuoren yhtenä työtehtävänä oli Akku-ryhmän apuohjaajana toimiminen. Työtoiminnan aikana hän suoritti kesken jääneen peruskoulun loppuun. Kuntouttavan työtoiminnan päättymisen jälkeen hän haki ammatilliseen koulutukseen, ja opis-

kelee tällä hetkellä toivomaansa ammattiin. Vuosi sitten hänellä ei ollut mitään toiveammattia. Hän käy edelleen toisinaan Akku-ryhmässä, koska kokee, että siellä hänellä on mahdollisuus tavata muita nuoria ja tarjolla on rentoa mukavaa tekemistä, joka on vaihtelua opiskeluun.

Nuoren naisen tarina on kuvaus Akku-ryhmän toiminnan tuloksista. Akku-toiminnan päämääränä nähdään osallistuvan nuoren subjektiivisuuden, voimaantumisen ja elämänhallinnan lisääminen mielen hyvinvointia vahvistamalla ja vastuullisiin päihdeasenteisiin tukemalla. Akku-toiminnassa on useita sosiaalipedagogisia toimintaperiaatteita, ja sosiaalipedagogiikka on toimintaa ohjaava viitekehys. Toiminnan toteuttamismalli ja jäsenytymättömät käytännöt tavoitteiden seuraamisen osalta vaativat vielä toimintamallin kriittistä tarkastelua, jotta Akku-ryhmä voisi olla kestävää aitoa sosiaalipedagogista työtä. Akku-ryhmän toimintaa voidaan mallintaa ja tulevaisuudessa soveltaa vastaavan kaltaiseen sosiaalipedagogiseen viitekehykseen perustuvaan ryhmätoimintaan laajemminkin.

LÄHTEET

- Erkko, A. & Hannukkala, M. 2013. Mielenterveys voimaksi. Käsikirja nuorisotyön ammattilaisille. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Hämäläinen, J. 1998. Seikkailu- ja elämyspedagoginen orientaatio sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Teoksessa T. Lehtonen (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulmia elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus, 148–167
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Kautto-Koukka, L. 2017. Selvitys nuorten Akku-ryhmälle antamista merkityksistä. Julkaisematon.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö: personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: SoPhi.
- Myllyniemi, S. (toim.) 2017. Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto ja Nuorisotutkimusverkosto.
- Nivala, E. ja Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 14, 9–41.
- Normann, M., Odell, H., Tapio, M. & Vuohelainen, E. 2016. Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö – hypää kyytiin. Jyväskylä: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

- Preventiimi 2017. Tutkimus: Nuoret aikuiset, päihheet ja ehkäisevä työ. Saatavissa <http://www.preventiimi.fi/wp-content/uploads/sites/28/2017/03/Nuoret-aikuiset-p%C3%A4ihheet-ja-ehk%C3%A4isev%C3%A4-p%C3%A4ihdety%C3%B6-tutkimus.pdf> (haettu 5.5.2017).
- Ranne, K. 2002. Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä. Sosiaalipedagogiikka suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijahaastatteluiden sekä dokumenttien valossa. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 189. Turku: Turun yliopisto.
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Tapio, M. 2013. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön määrittely ja ohjaus – lait, strategiat ja ohjelmat. Teoksessa M. Tapio & T. Kuula (toim.) Selkenevää, myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Jyväskylä: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Tapio, M. 2014. Sosiaalipedagogista päihdekasvatusta. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 15, 121–134.
- Tuusa M. & Ala-Kauhaluoma M. 2014. Selvitys nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014: 42. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70320/URN_ISBN_978-952-00-3545-7.pdf?sequence=1. (haettu 20.4.2017).

